

Elgbeitetaksering i Øvre Bardu

En overvåkingstakst av vinterbeitet i det viktigste vinterbeiteområdet for elg i Bardu kommune

Av Sissel K. Grongstad, Reidun Haukenes, Gjermund Gomo og Per Magnus Strømsmo

Bardu kommune
2007

FORORD

Våren og sommeren 2006 ble det foretatt en kartlegging av beiteuttaket i Øvre Bardu, i det viktigste vinterbeiteområdet for elg i Bardu kommune. Undersøkelsen ble initiert etter at det ble funnet en nedgang i kalveproduksjonen basert på tallene i ”sett-elg”-skjemaene. I årene forut for undersøkelsen rapporterte grunneiere og jegere at vinterbeiteområdene virket nedbeitet.

Bardu kommune har som mål at all elgforvaltning skal være driftsplanbasert. Driftsplanbasert forvaltning vil si at bestanden av elg blir forvaltet etter en plan som er satt opp av grunneierne og godkjent av kommunen. I arbeidet med driftsplaner for elg er det viktig å ha et best mulig kunnskapsgrunnlag.

Feltarbeidet er gjennomført av Per Magnus Strømsmo. Kartfremstillingene er utarbeidet av Gjermund Gomo i Bardu kommune. Rapporten er ført i pennen av Sissel K. Grongstad i Noraførr AS. Prosjektansvarlig har vært Reidun Haukenes i Bardu kommune.

Knut Solbraa i Skogbrukets Kursinstitutt har vært konsultert i forbindelse med justering og lokale tilpasninger av metodikken. Prosjektansvarlig ønsker å takke Knut Solbraa for all velvilje og støtte underveis.

Bardu, mai 2007

Reidun Haukenes
Prosjektansvarlig

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	4
1. INNLEDNING	5
1.1. BAKGRUNN	5
1.2. MÅLSETTING	5
1.3. PROSJEKTORGANISERING OG FINANSIERING	5
2. OMRÅDEBESKRIVELSE	6
3. METODE	8
3.1. TAKSTMETODE	8
3.1.1. <i>Prøveflater</i>	8
3.1.2. <i>Registreringer</i>	9
3.1.3. <i>Presentasjon av resultatene</i>	9
4. MATERIALE	10
5. RESULTATER.....	10
5.1. BEITEGRAD OG BEITEUTTAK FOR ALLE TILFELDIGE BESTAND.....	10
5.1.1. <i>Beitegrad og beiteuttak på 4 oppsøkte bestand</i>	11
5.2. SKADEBILDET I DE UTTREKTE BESTANDENE	11
5.3. SKADEBILDET PÅ TRESLAGSGRUPPENE I DET ENKELTE UTTREKTE BESTAND	12
6. DISKUSJON	13
6.1. METODIKKEN	13
6.2. RESULTATENE	14
7. KONKLUSJON - VEIEN VIDERE	16

SAMMENDRAG

Elgbeitetakseringen i Øvre Bardu ble gjennomført våren og sommeren 2006 for å få en status i beitesituasjonen på elgens mest prefererte vinterbeiter. Undersøkelsen ble foretatt på treslagene vier, selje, hegg, rogn og osp. Metoden som ble benyttet er utarbeidet av Knut Solbraa ved Skogbrukets Kursinstitutt og er godt egnet for å få status i beitesituasjonen over større forvaltningsområder.

Undersøkelsesområdet ble inndelt i 560 nummererte bestand a 62,5 da. Av disse ble 30 bestand trukket tilfeldig ut. 29 av bestandene ble taksert. I tillegg ble 4 bestand oppsøkt og taksert. Ute i felt ble det innenfor hvert bestand (250 x 250 meter) lagt ut et forband av sirkelrunde prøveflater. Hver prøveflate var på 50 m². Til sammen 10819 trær ble undersøkt fordelt på 42,1 da.

Beitegraden i de tilfeldig utvalgte bestandene i undersøkelsesområdet, uavhengig av treslag, er på 3,1. Dette tilsvarer et beiteuttak på de undersøkte treslagene på 70 %.

Beiteskadene for de 29 uttrekte bestandene viser at 69 % bestandene har vier/selje/hegg som er mer enn 60 % beitet. Tilsvarende beiteuttak av rogn/osp er 63 %. For et takstområde vil et middeltall på 60 % innebære at rundt halvparten av plantene er beitet mer enn de tåler.

Overvåkingstaksten gir et klart bilde av at vinterbeiteuttaket på artene vier, selje, hegg, rogn og osp ligger over bærekraftig nivå. Overbeiting av et slikt omfang som taksten viser er i strid med Viltlovens bestemmelser. Ulike tiltak bør vurderes for å få et mer balansert forhold mellom beitetilgang og vinterstamme av elg.

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn

Elgbestanden i Bardu fikk gjennom målrettet forvaltning og bestandsrettet avskytning en kraftig vekst i perioden fra begynnelsen av 1980-tallet og til midt på 1990-tallet. I 1981 ble det felt totalt 63 dyr i kommunen og i 1996 lå avskytningen på over 250 dyr. I de siste fire årene (f.o.m. år 2003- t.o.m. 2006) er det felt gjennomsnittlig 159 dyr pr år.

I Øvre Bardu ligger et av de viktigste vinterbeiteområdene i regionen. Andel stasjonær elg utgjør om lag 80 % av vinterbestanden. Vintertellinger av elg først på 1990-tallet viste at mellom 300 og 400 dyr hadde tilhold i dalføret om vinteren.

Elgstammen i Øvre Bardu hadde en kraftig økning i begynnelsen av 1990-tallet og det kom inn meldinger om beiteskader på furu. Vårvinteren 1996 toppet beiteproblematikken seg da det ble funnet et 10-talls dyr som hadde sultet i hjel. I 1996 ble man derfor enige om å redusere elgstammen i området, og det var flere påfølgende år med stor avskyting. Man antok at elgbestanden etter hvert var på et bærekraftig nivå i forhold til beiteressursene. Men i 2003 og 2004 begynte det igjen å komme inn meldinger om beiteskader på skogen, og det ble spekulert i at vinterbeitet ikke ble tilstrekkelig restituert. I tillegg hadde elgstammen igjen begynte å vokse.

For å få en best mulig elgforvaltning er det ønskelig med en oversikt over elgens beitetilgang og beiteutnyttelse. Særlig i områder der elgbestandens størrelse ligger like under, eller over områdets bæreevne, vil det være viktig å holde øye med beitegrunnlaget og dets utvikling. En systematisk og pålitelig taksering av beitebelastning og beiteskader kan derfor være til god hjelp i elgforvaltningen.

1.2. Målsetting

Målet med undersøkelsen er å få en status i beitesituasjonen på elgens mest prefererte vinterbeiter innenfor Bardu kommune.

Det er ønskelig at resultatene fra elgbeitetaksten innarbeides i den framtidige forvaltningen av elgbestanden i Bardu, og er med på å danne grunnlaget for utarbeidelse av nye bestandsplaner.

1.3. Prosjektorganisering og finansiering

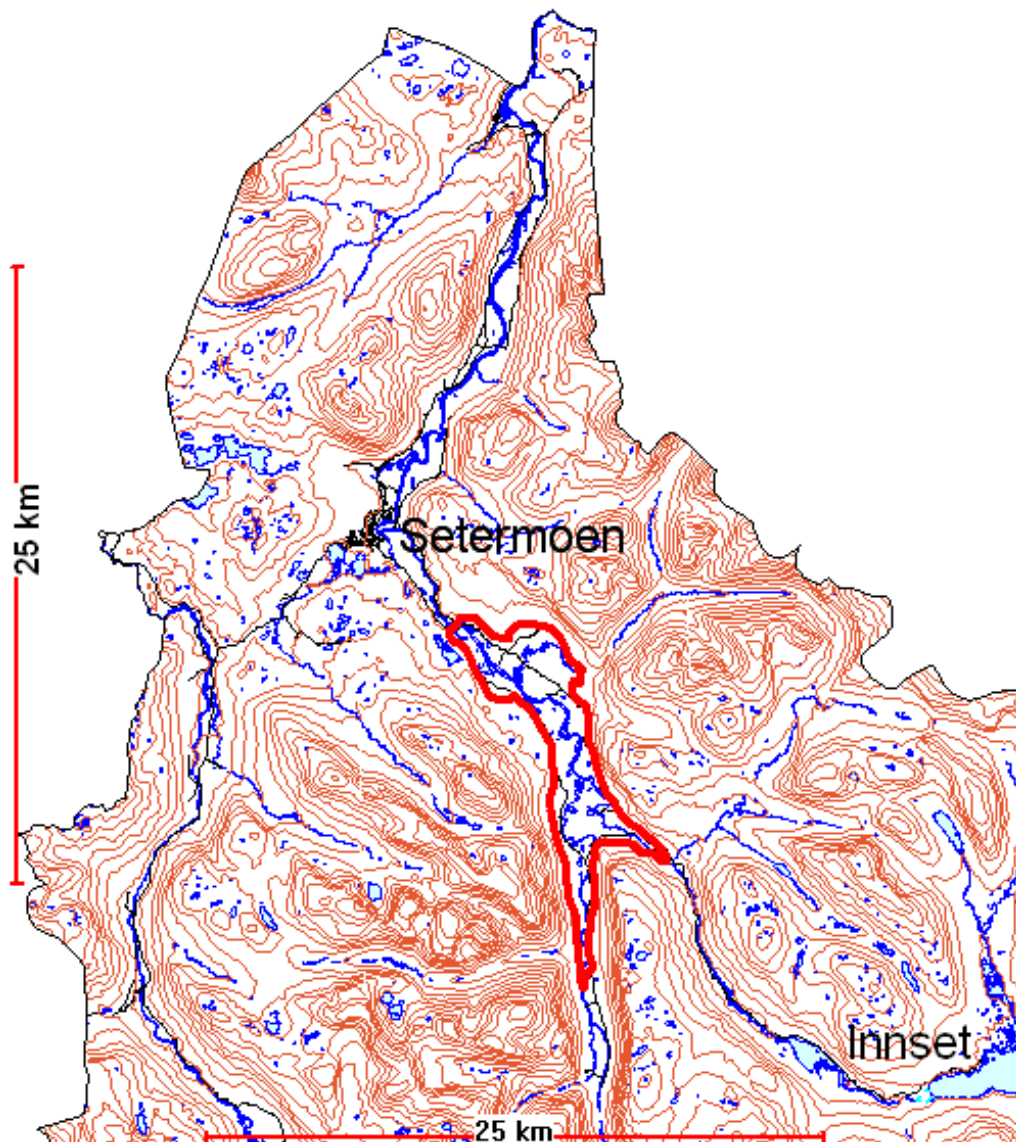
Bardu kommune har hatt ansvaret for gjennomføring av undersøkelsen.

Feltpersonell deltok på kurs i elgbeitetaksering i regi av Skogbrukets Kursinstitutt i 2005 og feltarbeidet ble gjennomført sommeren 2006.

Prosjektet har hatt en total kostnadsramme på 77.000 NOK, og er finansiert av grunneierlagene, Statskog SF, kommunalt viltfond, fylkesmannens miljøvernavdeling og Bardu kommune.

2. OMRÅDEBESKRIVELSE

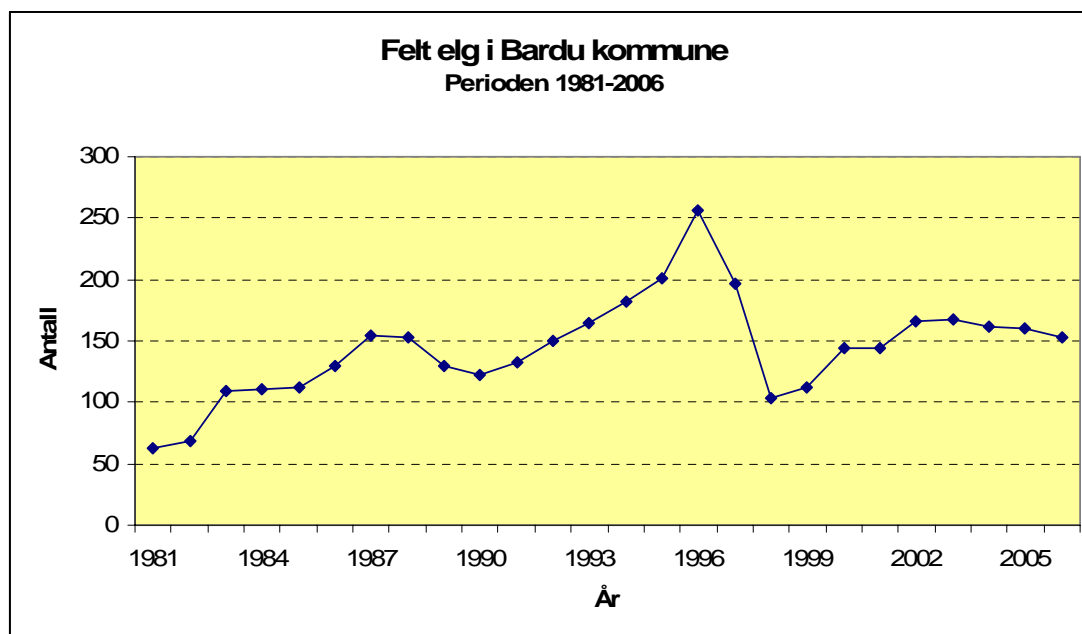
Undersøkellesområdet ligger innenfor de viktigste vinterbeiteområdene for elg i Bardu. Takstområdet utgjør ca 30.000 da og er avgrenset av Fosshaugbrua i nord og høydekvote 100 m.o.h. (se kart). Den topografiske avgrensningen av undersøkellesområdet ble satt oppad til 100 m.o.h da man antar at vinterbeiteområdene til elgen i normale snøvintre i all hovedsak finnes under denne høydekoten og i dalbunnen langs vassdragene. Høye fjell omringer dalen på begge sider.

Kart over undersøkellesområdet.

Vinterbeitene i området er kjent for å være variert sammensatt. Den viktigste vinterbeitingen skjer i skogen langs vassdragene hvor vier, rogn, hegg og osp er viktige beiteplanter. Beite på bjørk og furu forekommer også. Produksjonen i feltsjiktet kan lokalt være svært høy.

Elgstammen i Bardu hadde en kraftig økning i begynnelsen av 1990-tallet. Flest elg ble skutt i 1996 da det var et uttak på 256 dyr (se figur 1). Den store avskytingen var et resultat av at det samme vinter ble funnet et 10-talls døde dyr i vinterbeiteområdet. Dødsårsaken var for lite mat. Også furuskogen bar flere steder preg av at elgen ikke hadde nok tilgjengelig vinterbeite, og store skader på grunn av barkgnaging ble registrert.

Figur 1: Felt elg i Bardu kommune i perioden 1981-2006.

Undersøkelsesområdet ligger innenfor Øvre Bardu driftsplanområde. Driftsplanområdet bestod fram til år 2005 av 9 jaktfelt, men har fra og med 2006 bestått av totalt 11 jaktfelt (se vedlegg). 9 av jaktfeltene ligger på privat grunn. Øvre Bardu driftsplanområde utarbeidet sin første bestandsplan for elg i år 2000. Dagens bestandsplan ble godkjent i 2006 og gjelder ut 2008.

3. METODE

3.1. Takstmetode

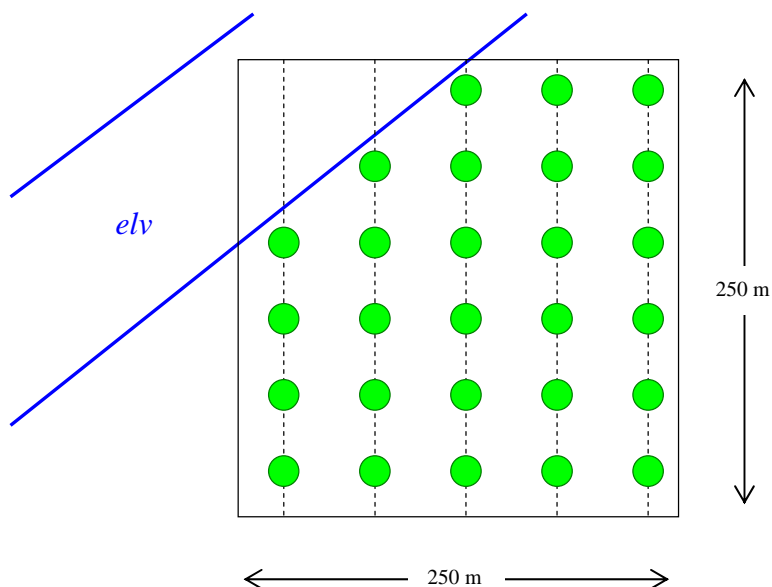
Et omfattende feltarbeid var nødvendig for å kartlegge beiteskadene i området, og for å undersøke status i beitesituasjonen ble det tatt utgangspunkt i en **overvåkingstakst**. Denne metoden er utarbeidet av Knut Solbraa ved Skogbrukets Kursinstitutt og er godt egnet for å få status i beitesituasjonen over større forvaltningsområder.

En overvåkingstakst gir muligheter for å beregne beitebelastningen på de enkelte trær og metoden baserer seg på en forutsetning om lineær sammenheng mellom beitegrad og % beiteuttak. Det forutsettes at alle bestand som skal takseres trekkes tilfeldig ut innen området.

3.1.1. Prøveflater

Undersøkellesområdet ble, på kart i målestokk 1:10.000, inndelt i 560 nummererte (140*4) bestand a 62,5 da. Av disse ble 30 bestand trukket tilfeldig ut. 29 av bestandene ble taksert. I tillegg ble 4 bestand oppsøkt og taksert. Alle bestand ble koordinatfestet og oppsøkt i felt ved hjelp av GPS.

Ute i felt ble det innenfor hvert bestand (250 x 250 meter) lagt ut et forband av sirkelrunde prøveflater (se figur 2). Hver prøveflate var på 50 m² (målt med 3,99 m lang snor i radius) og det kunne registreres inntil 30 prøveflater innen hvert bestand. Prøveflater som havnet på dyrka mark, i vann eller på vei er ikke tatt med i taksert areal.

Figur 2: Figuren illustrerer hvordan prøveflatene legges utover et bestand som er i berøring med vannstreng. Avstand mellom sentrum av prøveflatene vertikalt er 40 meter, mens avstanden horisontalt er 50 meter. Prøveflater som havner i vann, på dyrka mark eller på vei er ikke tatt med i taksert areal.

3.1.2. Registreringer

Registreringsskjema utarbeidet av Skogbrukets Kursinstitutt ble benyttet i feltarbeidet (se vedlegg). Taksten ble utført på de mest foretrukne beiteplantene: Vier (inkl selje), rogn, osp og hegg.

På prøveflatene ble antall planter mellom 0,4 m og 3,0 m registrert. Høydeavgrensningen er valgt fordi det sjelden er beiting av betydning på trær lavere enn 0,4 m om vinteren da disse normalt er dekket av snø. På grunn av liten snømengde vinteren 2006 ble høydeavgrensning oppover satt til 3,0 meter.

Beitegraden på plantene ble registrert i følgende 4 klasser:

- Beitegrad 1: Ingen eller ubetydelig beiting. Bare enkelte, spredte skudd kan være beitet.
- Beitegrad 2: Middels sterk beiting. Rundt 1/3 av kvistmassen er beitet.
- Beitegrad 3: Sterk beiting. Planten er kuet, men de fleste kan utvikle seg videre. Rundt 2/3 av kvistmassen er beitet.
- Beitegrad 4: Meget sterk beiting. Planten er sterkt nedbeitet og en betydelig andel er døende eller døde.

Det ble kun registrert beiting fra sist vinter (vinter 2005/2006). Alt feltarbeidet ble utført av samme person.

3.1.3. Presentasjon av resultatene

Den biologiske bæreevnen defineres ofte som den tettheten av dyr som utnytter beitegrunnet best. De fleste trær og busker tåler et uttak på rundt 60 % av årlig skuddproduksjon før produksjonen reduseres vesentlig. Dette gjelder for enkeltplanter. For et takstområde vil et middeltall på 60 % innebære at rundt halvparten av plantene er beitet mer enn de tåler. For å unngå overbeiting i et forvaltningsområde må derfor gjennomsnittsuttaget settes lavere. Erfaringer viser at 35-40 % gjennomsnittlig uttak ligger opp mot den biologiske bæreevnen et område kan tåle over tid.

For å gi en mest mulig visuell framstilling av beitesituasjonen innenfor driftsplanområdet er hvert bestand lagt inn på kart etter følgende fargekode:

Grønn	: < 30 % gjennomsnittlig beiteuttak
Gul	: 31-45 % gjennomsnittlig beiteuttak
Oransje	: 46-59 % gjennomsnittlig beiteuttak
Rød	: > 60 % gjennomsnittlig beiteuttak

Områder med grønn og gul farge ligger dermed innenfor den biologiske bæreevnen. Rød farge tilsier at minst halvparten av de registrerte beiteplantene i området er døende.

De 4 oppsøkte bestandene i materialet kan vurderes å ikke være representative for det tilfeldige utvalget som de trekte bestandene er, og resultatene presenteres derfor hver for seg.

4. MATERIALE

Det ble i alt lagt ut 841 prøveflater fordelt på 33 bestand (tabell 1). Til sammen 10819 trær ble undersøkt med hensyn på beiteskader. 77 % av de undersøkte trærne var vier, selje eller hegg.

Tabell 1: Materialet i taksten.

	Tilfeldige (trekte bestand)	Utvalgte (oppsøkte bestand)	SUM
Bestand	29	4	33
Prøveflater	743	98	841
Beitetrær (alle)	7790	3029	10819
- vier, selje, hegg	5320	3002	8322
- rogn, osp	2470	27	2497

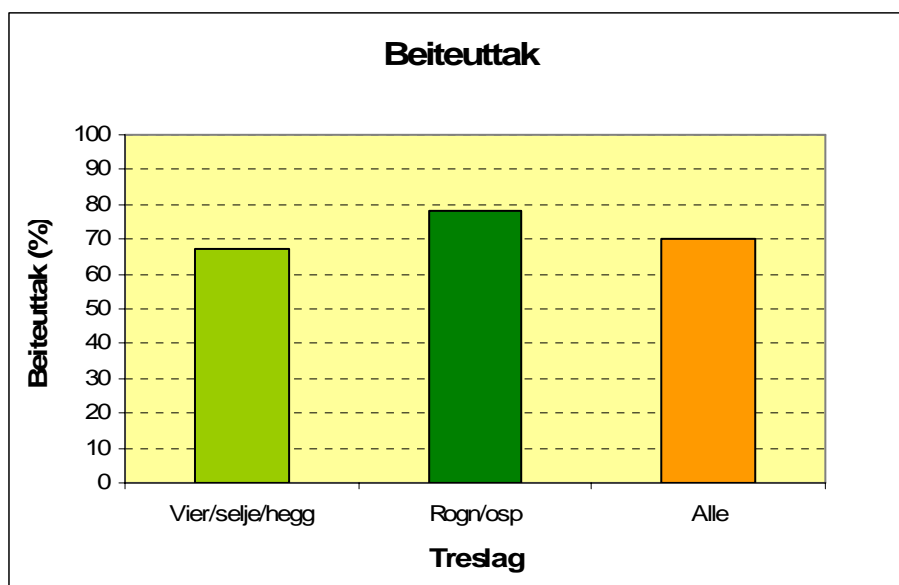
Hver prøveflate representerer 0,05 da, og til sammen blir det undersøkte arealet 42,1 da.

5. RESULTATER

5.1. Beitegrad og beiteuttak for alle tilfeldige bestand

Beitegraden i de tilfeldig utvalgte bestandene i undersøkelsesområdet, uavhengig av treslag, er på 3,1. Dette tilsvarer et beiteuttak på de undersøkte treslagene på 70 % (se figur 3).

Beitegraden på gruppen vier/selje/hegg er for samme område på 3,0, noe som tilsvarer et beiteuttak på 67 %. For rogn/osp ligger beitegraden på 3,3 eller 78 % beiteuttak.

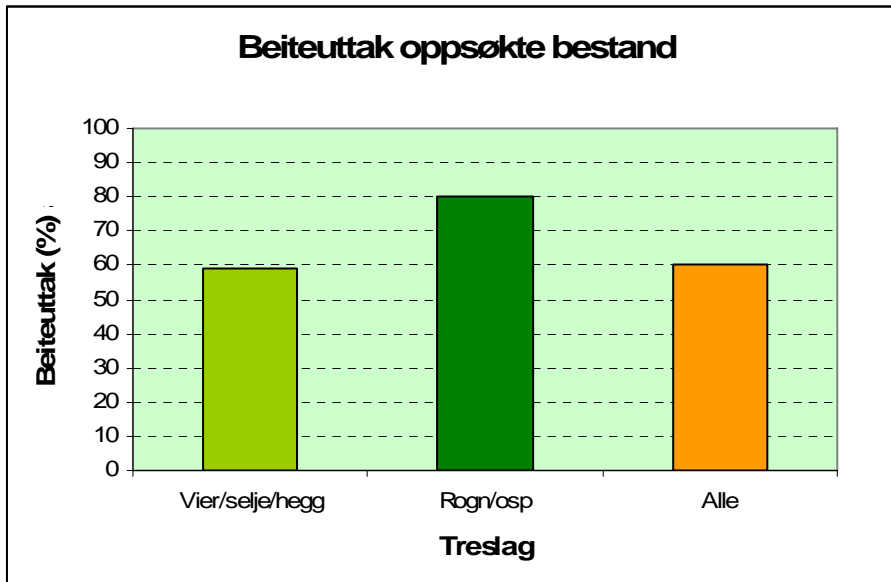

Figur 3: Beiteuttak i % for alle tilfeldig utvalgte bestand (n=29) fordelt på treslag.

5.1.1. Beitegrad og beiteuttak på 4 oppsøkte bestand

Beitegraden på de 4 bestandene som ble oppsøkt er på 2,8 når man ser alle treslag samlet. Dette tilsvarer et beiteuttak på 60 % (se figur 4).

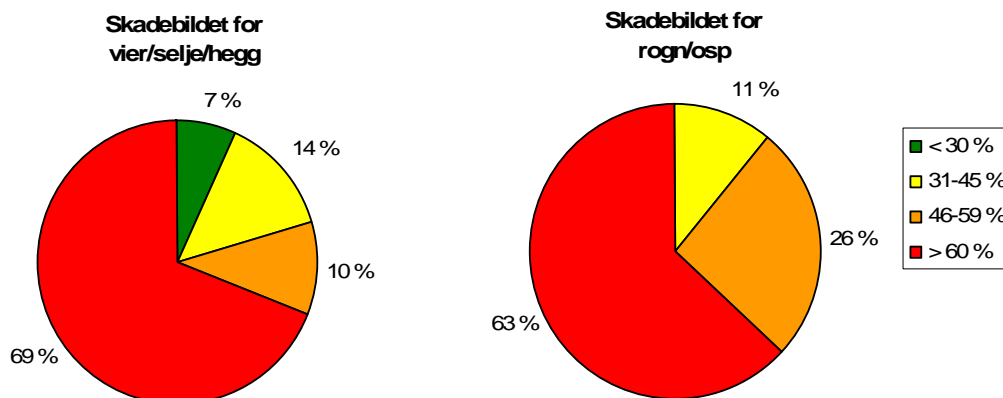
Beitegraden på gruppen vier/selje/hegg er på 2,8, noe som tilsvarer et beiteuttak på 59 %. For rogn/osp ligger beitegraden på 3,4 eller 80 % beiteuttak.

Figur 4: Beiteuttak i % hos 4 oppsøkte bestand fordelt på treslag.

5.2. Skadebildet i de uttrekte bestandene

Ser man på beiteskadene for de 29 uttrekte bestandene finner man at 69 % bestandene har vier/selje/hegg som er mer enn 60 % beitet (se figur 5). Tilsvarende for rogn/osp er 63 %. 21 % av bestandene har vier/selje/hegg med et beiteuttak som ligger innenfor den biologiske bæreevnen (grønn og gul farge). Tilsvarende for rogn/osp er 11 % av bestandene.

Figur 5: Figuren viser skadebildet på de undersøkte treslagene i undersøkelsesområdet. Skadebildet er inndelt i 4 klasser der et beiteuttak under 30 % er illustrert med grønn farge, beiteuttak mellom 31-45 % er vist i gul farge, beiteuttak mellom 46-59 % er vist i oransje farge og et beiteuttak > 60 % vises i rød farge.

5.3. Skadebildet på treslagsgruppene i det enkelte uttrekte bestand

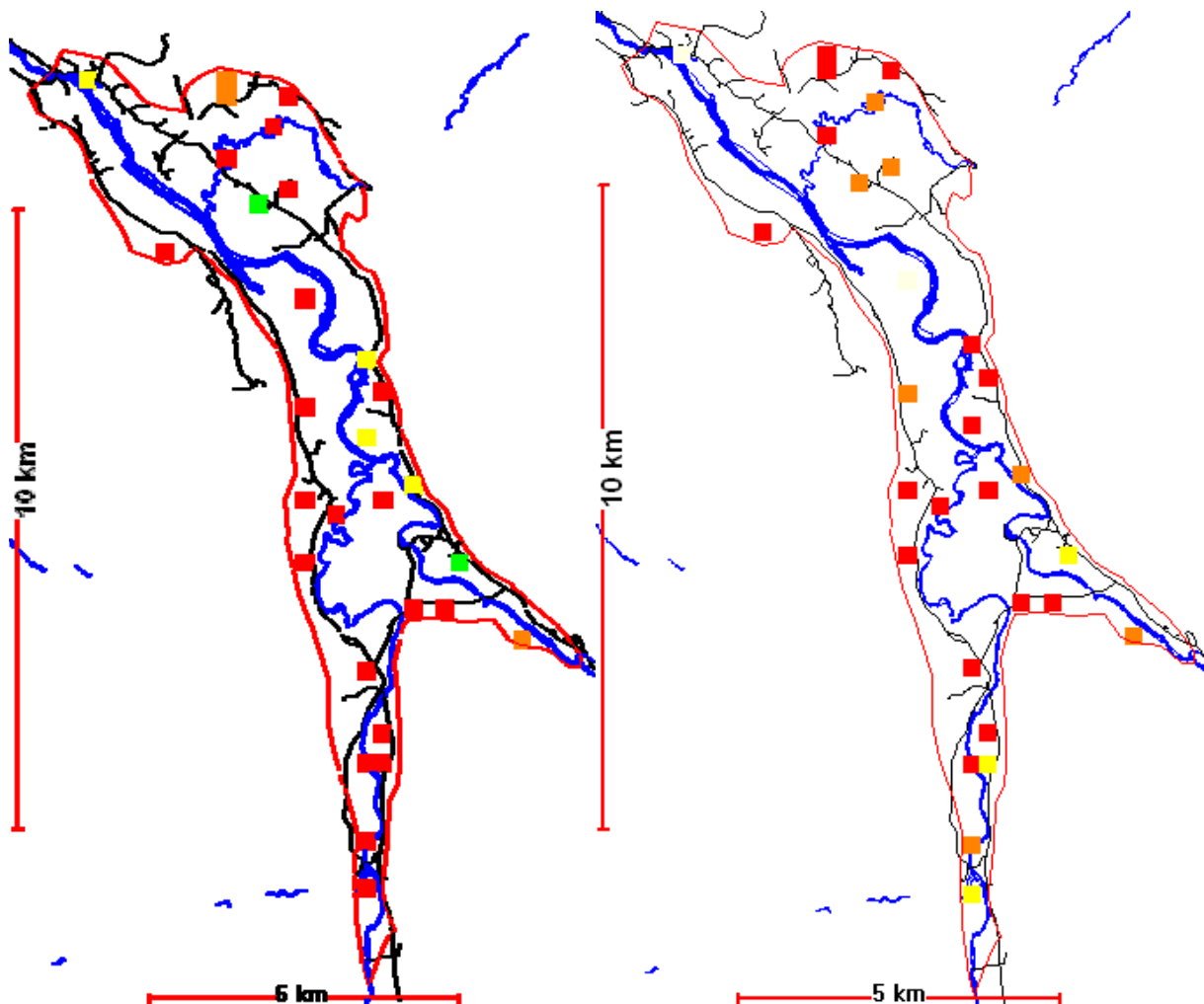
Skadebildet på treslagene vier/selje og hegg i de 29 uttrekte bestandene viser at 20 av bestandene har et beiteuttak > 60 % (Se tabell 2). 6 av bestandene har et uttak som ligger innenfor bæreevnen (< 45 % beiteuttak).

Hos treslagene rogn og osp i det samme materialet har 17 av bestandene et beiteuttak > 60 %. 3 av bestandene med rogn og osp har et uttak som ligger innenfor bæreevnen (< 45 % beiteuttak). I 2 av bestandene ble det ikke registrert tilgjengelig rogn/osp.

Tabell 2: Antall bestand fordelt på 4 ulike klasser beiteuttak.

Treslag	Antall bestand					SUM
	Ikke reg	< 30 %	31-45 %	46-59 %	> 60 %	
Vier/selje/hegg	-	2	4	3	20	29
Rogn/osp	2	0	3	7	17	29

Skadebildet finnes i kartillustrasjonene i figur 6 og 7. Kartene finnes også som vedlegg i A3-format.

Figur 6: Skadebildet på vier/selje/hegg.
Fargekoder: grønn < 30 % beiteuttak, gul 31-45 % beiteuttak, oransje 46-59 % beiteuttak og rødt > 60 % beiteuttak.

Figur 7: Skadebildet på rogn og osp.
Fargekoder: grønn < 30 % beiteuttak, gul 31-45 % beiteuttak, oransje 46-59 % beiteuttak og rødt > 60 % beiteuttak.

6. DISKUSJON

6.1. Metodikken

Metoden som er brukt for å registrere beiteskadene er anerkjent og utviklet ved praktisk bruk gjennom 20 år. I vårt undersøkelsesområde har vi valgt å kun registrere de treslag elgen har størst preferanse for. Vier, selje og hegg var en treslagsgruppe, mens rogn og osp var den andre treslagsgruppa. Beiteuttak på furu og bjørk ble ikke registrert. Hovedårsaken til at det kun ble registrert to treslagsgrupper var å få taksert størst mulig areal og samtidig få et solid materiale på de treslagene som ble registrert.

Den vanskeligste delen i metoden er vurdering av beitegrad. Deler av takseringen har foregått i en tid av året der lauvet har kommet ut på trærne, og dette kan ha virket forstyrrende på registreringen. Med nyskuddene på trærne i vekst kan det være lettere å få en underestimering av beiteuttaket fra sist vinter. Det kan også være vanskelig å bedømme hvor mange planter som vokser på hver prøveflate, da spesielt flere stammer av vier og selje kan ha felles rot og dermed være samme tre. All taksering i denne undersøkelsen er imidlertid gjort av én og samme person, slik at eventuelle feilkilder vil være de samme for hele materialet.

En mulig gjennomgående feilkilde i resultatene er valg av høydeintervall. I metoden anbefales registrering av tilgjengelig beite mellom 0,51 og 4 meters høyde. Undersøkelser fra andre områder viser at beitet vinterstid bestemmes av snømengde, og beiting vil hovedsakelig skje i 1-3 meters høyde. På grunn av lite snø vinteren før registreringen ble det besluttet å registrere tilgjengelig beite i høyde 0,4 – 3 meter. I og med at tilgjengelig beite mellom 3 og 4 meter ikke er registrert, er beitegraden her ukjent. Da materialet mangler registreringer på beitetrær mellom 3 og 4 meter vil gjennomsnittlig beitegrad bli noe høyere enn om disse registreringene hadde vært med. Fra litteraturen er det kjent at beitetrær som oppnår en høyde på 4 meter har stor sannsynlighet for å overleve fordi høye foryngelser ikke lenger er så utsatt for beite. Dette beitet vil derfor utgjøre en beitereserve.

To av prøveflatene som ble trukket ut havnet innenfor utmarksbeite for storfe. Storfebeite kan nok over lengre tids beiting redusere tilgjengeligheten av lauvbeite vinterstid, men omfanget i materialet vurderes ikke å ha vesentlig betydning for resultatet.

Beiteregistrering i Øvre Bardu (foto: R. Haukenes).

I starten av prosjektet ble det fra lokalt hold stilt spørsmål ved metoden og vist stor skepsis til å trekke tilfeldige bestand. Enkelte var redd for at man ved å trekke bestandene ikke ville klare å fange opp skadebildet tilstrekkelig. Taksøren oppsøkte derfor fire bestand der det ble antatt å være store beiteskader. Sammenligner man imidlertid resultatene fra de 29 uttrekte bestandene og de 4 oppsøkte bestandene finner man at skadebildet er størst hos de tilfeldig trekte bestandene. Resultatene minker forhåpentligvis skepsisen til metoden, men samtidig indikerer det at skadebildet i området kan være større enn først antatt.

6.2. Resultatene

Resultatene av overvåkingstaksten viser at beiteuttaket innenfor undersøkelsesområdet er for stort på elgens mest prefererte vinterbeitearter. De fleste undersøkte bestand hadde et gjennomsnittlig beiteuttak på over 60 %, noe som innebærer at rundt halvparten av plantene er beitet mer enn de tåler.

En voksen elgu beiter ca 15 kilo kvist (friskvekt) pr døgn vinterstid, og elgens preferanser for hurtigvoksende lauvfellende treslag som vier, selje, rogn og osp er ikke tilfeldig. Proteininnhold, fordøyelighet og smak er viktige faktorer for elgens valg av beiteplanter. Fordøyeligheten er den andelen av fôrintaket som elgen kan utnytte, i forhold til den andelen som går ut igjen som møkk. Vier, selje, rogn og osp er treslag med høyest fordøyelighet. Fordøyeligheten minker imidlertid med økende alder og kvistdiameter. Noen planter utvikler antibeitestoffer som i tillegg til å gi dårlig smak også reduserer fordøyeligheten. Bjørk reagerer på beite med å utvikle antibeitestoffer.

Når tilgangen på elgens prefererte vinterbeite blir mindre, vil dyret gå over til å beite på mindre attraktive treslag. Elgen har så stort spekter av beiteplanter at det tar lang tid før en overbeiting på viktige beitearter gir utslag i elgens kondisjon og fysiske tilstand. Men fordi vi har kunnskap om hva elgen naturlig foretrekker å beite, sier en nedbeiting av de mest attraktive vinterbeitene oss at situasjonen ikke lenger er optimal. Dyrene tvinges til å beite grovere kvist eller gå over til å beite planter som ikke gir like mye igjen i energiregnskapet. Undersøkelser fra andre områder tyder på at elgen i stor grad kompenserer for dårlig vinterbeite gjennom sommersesongen. Men overbeiting over flere år vil ødelegge naturgrunlaget og kan gi store skader. Produksjonen av kvalitetsfôr blir mindre og dyrenes kvalitet vil bli dårligere, det biologiske mangfoldet vil bli svekket og skogskadene vil øke.

Som et ledd i prosjektet "Elg-skog-samfunn" ble det i perioden 1986-88 foretatt en rekke vinterbeiteregistreringer av elg i Bardu. Disse registreringene viste at produksjonen av elgbeite sammenlignet med andre norske vinterområder for elg var relativt stor, men beiteutnyttelsesgraden var også tilsvarende høy. Årsaken til dette var at beiteplantene var av svært god kvalitet slik at elgen var i stand til å utnytte en stor andel av den tilgjengelige biomassen. Undersøkelsen konkluderte med at faren for en vesentlig utarming av beiteressursene ved en for stor elgstamme er til stede i vesentlig større grad her, enn der elgen beiter på mer beiteresistente arter. Det er derfor stor grunn til å ta resultatene av overvåkingstaksten vinteren 2005/06 på alvor.

Tilgjengelighet på beitet vinterstid bestemmes av snømengden, og beitetrykket vil variere mellom år med ulike snømengder. I Stor-Elvdal ble 32-57 % av *Salix*-artene beitet en normal snøvinter. Langt mindre snø neste vinter gjorde at elgen spredte seg over større områder, og det ble kun registrert sporadisk beitetrykk. Tilsvarende variasjoner er også dokumentert andre steder. Vinteren 2005/06 var det mindre snø enn normalt i Bardu. Dette skulle tilsi at dyrene kunne spre seg mer og ha større bevegelsesmuligheter innenfor vinterbeiteområdene. Når

beiteuttaket likevel er så stort som taksten viser, indikerer dette enten at vinterstammen av elg er på tur oppover, eller at dyrene er så tradisjonsbundet til sine vinterbeiteområder at de uavhengig av snømengde holder seg i disse områdene og beiter på det som er tilgjengelig.

Beitetoleransen på de ulike treslagene er forskjellig. Bjørk reagerer på beite med å produsere antibeitestoffer som gjør fordøyeligheten dårligere. Rogn får liten skuddproduksjon etter gjentatt beiting. *Salix*-artene er naturlig tilpasset tidvis hard beiting og har god overlevelsessevne. Moderat beiting eller nedkapping kan bedre skuddproduksjonen. Vier på 0,6 til 2,5 meter i Trysil reagerte på beiting med 33 % økt produksjon. For sterk beiting kan over tid nedsette produksjonen i mange år.

Nedbeitet vier innenfor undersøkelsesområdet (foto: R. Haukenes).

7. KONKLUSJON - VEIEN VIDERE

Målet med takseringen var å få et bilde av beitesituasjonen i området og et bedre dokumentert kunnskapsgrunnlag som kan bidra til en mer konstruktiv debatt i den framtidige elgforvaltningen. Slik resultatene nå foreligger anses målsettinga som nådd.

Overvåkingstaksten gir et klart bilde av at vinterbeiteuttaket på artene vier, selje, hegg, rogn og osp ligger over bærekraftig nivå. Overbeiting av et slikt omfang som taksten viser er i strid med Viltlovens § 1: "Viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv."

Forslag til oppfølgende tiltak:

- Ved påvist overbeiting, slik undersøkelsen viser, bør beitebelastningen reduseres. For å sikre at de mest prefererte beiteartene ikke skal forsvinne må dagens vinterelgstamme ned.
- Det bør vurderes skogskjøtsel med tanke på produksjon av elgbeite.
- Det bør vurderes felling av lauvtrær > 4 m for å øke tilgjengeligheten av beite.
- Ny overvåkingstakst bør gjennomføres i løpet av 2008. Taksten bør innlemme registrering av beiteuttak på bjørk.

LITTERATURLISTE

Andersen, R. m.fl. 1996. Elg i Norge. Biologi, atferd og forvaltning. N. W. Damm & Søn A.S – Teknologi forlag.

Granmo, L.P. 2005. Taksering av vinterbeite for elg. Tromsø kommune, plan og næring.

Haagenrud, H. 1995. Elgjakt. Aschehoug & Co, Oslo.

Solbraa, K. 2005. Veiledning i elgbeitetaksering. Skogbrukets Kursinstitutt.

Solbraa, K. Kurs i elgbeitetaksering. Kortutgave av forelesninger. Skogbrukets Kursinstitutt.

Svandal, J. E. 1999. Elgbeiteregistrering i Lunner kommune.

Sæther, B-E. m.fl. 1992. Sluttrapport Elg-Skog-Samfunn. Norsk institutt for naturforskning.

Sæther, B-E. Heim, M. 1993. Elgbeiteregistrering i Bardu og Målselv vinteren 1990/91. NINA Oppdragsmelding 252:1-42.

Sæther, B-E. Heim, M. 1995. Elgbeiteregistrering i Bardu og Målselv vinteren 1993/94. NINA Oppdragsmelding 349:1-21.

Tranøybotn og Omegn JFF. 2006. Rapport fra beitetaksering i Tranøy kommune.

VEDLEGG I PLANEN

1. Registreringsskjema
2. Valdoversikt Øvre Bardu driftsplanområde

LØSE VEDLEGG

1. Kart over skadebildet på vier/selje og hegg
2. Kart over skadebildet på rogn og osp

Overvåkingstakst

Vedlegg

Område..... Bestand nr Identifikasjon Beiteår

Areal i daa..... Bonitet H40 Flateforband Plantet/Markb
 Plantet G/F/K/S/B Høyde hovedtreslag Registrert av Dato

Prøve flate nr	Furu			Bjørk			Vier			Rogn,osp, selje			Einer		Møkk Gml/ Ny
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
	Ant. 0,51- 4,0 m	Høyde dm	Beite- grad	Ant. 0,51- 4,0 m	Høyde dm	Beite- grad	Ant. 0,51- 4,0 m	Høyde dm	Beite- grad	Ant. 0,51- 4,0 m	Høyde dm	Beite- grad	Høyde dm	Beite- grad	
1															
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															
10															
11															
12															
13															
14															
15															
16															
17															
18															
19															
20															
21															
22															
23															
24															
25															
26															
27															
28															
29															
30															
31															
32															
33															
34															
Sum Ant		XXXXX	XXXXX		XXXXX	XXXXX		XXXXX	XXXXX		XXXXX	XXXX		XXXXX	
Sum H/B	XXXXX			XXXXX			XXXXX			XXXXX			XXXXX		XXXXX
Middel															

Takstareal= $\frac{\text{Antall prøveflater} \times 12,5}{1000}$ =

Vedlegg 2

Valdoversikt Øvre Bardu driftsplanområde

Nr	Navn på jaktfelt	Areal (da)
07	Sørdalsalmenningen	18500
09	Militærskogen	24600
15	Indseth	18400
16	Strømsli – Dalberg	19700
17	Berg – Strømsmo	20400
18	Bardujord	21500
19	Steien – Haugland	22900
20	Sørmo – Løkstad	25800
21	Helberg – Lunde	18300
22	Øymo – Karlstad	14600
23	Viken – Asplund	18800
		223500